

1993

*Som tiden dog rinder,
jeg har så mange minder
fra Humlebæk,
hvor jeg altid har levet.
Det handelsliv, der blev drevet,
har ikke overlevet.
Det moderne Centerbyggeri
er det, man nu går på indkøb i,
mens alle de små forretninger som
jeg skriver om,
forlængst er blevet
LOKALHISTORIE.*

*William Josephsen
formand*

*Fredensborg-Humlebæk Lokalhi-
storiske Forening*

Redaktion: Find Christensen

*Årsskriftet er udgivet med støtte fra
Kulturet Udvalg i Fredensborg-
Humlebæk Kommune*

Tryk: Nivås Grafiske Værksted

Nyt fra den arkæologiske arbejdsmark i Fredensborg-Humlebæk kommune

Organiseringen af det arkæologiske arbejde

1986 oprettedes Amsarkæologisk Kontor ved Gilleleje Museum. Hermed fik Frederiksborg amt – som et af de sidste amter i landet – en professionel arkæologisk betjening, idet der nu ansattes 1,5 uddannede arkæologer til varetagelse af de mange arkæologiske opgaver i amtet.

Målet med denne arkæologiske betjening var først og fremmest at udføre et forebyggende arkæologisk arbejde, hvilket i praksis vil sige, at arkæologernes hovedopgave var at gennemgå kommunernes lokalplanforslag samt planer for andre typer af anlægsarbejder fra f.eks. amtet. Formålet hermed var at vurdere, hvorvidt der ved en realisering af de pågældende jordarbejder ville være risiko for, at der fremkom jordfaste forhistoriske mindrer i form af f.eks. bopladser og grave fra oldtiden. Skulle sådanne ting dukke op, når først byggeriet var igang, kunne det nemlig betyde, at arkæologerne – i henhold til Museumslovens bestemmelser – ville blive nødt til at foretage en midlertidig indstilling af det igangværende jordarbejde. Dette ville selvfølgelig hverken være til glæde for bygherrerne eller for museets arkæologer.

Formålet med det forebyggende

arkæologiske arbejde er derfor i videst muligt omfang at undgå denne situation og at få de nødvendige arkæologiske undersøgelser afviklet, *inden* byggeriet går igang.

Etableringen af Amsarkæologisk Kontor førte til, at der i de efterfølgende år blev gennemført adskillige større og mindre undersøgelser forud for realiseringen af private og offentlige anlægsarbejder, og kontakten til ikke mindst kommunernes og amtets tekniske forvaltninger blev udviklet og en smidig og effektiv arbejdsgang som regel etableret i et godt samarbejde parterne imellem.

Bl.a. for at styrke denne kontakt yderligere blev det i 1988 besluttet at decentralisere det arkæologiske arbejde med virkning fra 1.1.1989. Herefter blev arkæologien nu lagt ud på en række museer, der hver især fik tildelt et virkeområde med et vekslende antal kommuner. For Fredensborg-Humlebæk kommune betød det, at man nu fremover fik arkæologisk betjening fra Nordsjællandsk Folkemuseum i Hillerød.

Hermed blev der sat fart i aktiviteten, og i de forløbne godt fire år er der gennemført en række vigtige undersøgelser i stort set alle dele af kommunen. I denne artikel gives der en oversigt over de vigtigste af udgrav-

ningerne og deres resultater. Men før vi går igang med selve præsentationen, skal der gives en kort beskrivelse af de arbejdsprocesser, der fører til fundene.

Hvordan finder vi oldtiden?

Mange spørger sig selv, hvordan arkæologerne finder ud af, hvor man skal lede efter nye fund. Lad os derfor se på, hvilke muligheder, man som arkæolog har for at give en vurdering af f.eks. et lokalplanområde. Hovedmulighederne herfor er:

1. – at gennemføre en arkivalsk kontrol, d.v.s. gennemgå museets optegnelser om fund og iagttagelser. Det vigtigste hjælpemiddel her er Nationalmuseets sognebeskrivelse, som er et centralt landsdækkende register over alle kendte oldtidsminder- og fund i landet. Registeret har eksisteret i snart 150 år.
2. – at gennemføre en rekognoscering, d.v.s. gennemvandre det pågældende areal for at se, hvorvidt der er oppløjet rester fra bopladser, f.eks. potteskår. Denne metode kan selvfølgelig kun benyttes, hvor arealet ligger pløjet, mens tilgroede marker, græsplæner o.s.v. ikke lader sig recogoscere.
3. – at foretage en topografisk vurdering, d.v.s. vurdere terræformerne og deres eventuelle tiltrækningssevne for oldtidsfundene. Denne metode har i stigende grad

vist sig anvendbar og effektiv, og er den, som undertegnede i dag oftest benytter.

Nationalmuseets sognebeskrivelse er et særdeles omfattende register, og mange undrer sig måske over, at der til stadighed dukker nye fund op. Kan arkæologerne stadig gøre nye fund, der i nogle tilfælde ovenikøbet rækker ved meget af det, man troede var »sikker« oldtidshistorie? Svaret er ja, hvilket kan anskueliggøres ved et lille eksempel.

På baggrund af de erfaringer, som museerne gjorde i forbindelse med gennemførelsen af det systematiske arkæologiske arbejde, der gik forud for realiseringen af det store Naturgas-projekt, der gennemførtes primært i løbet af 1980'erne, regner vi nemlig idag med kun at kende til ca. 5 % af de fortidsminder, der skjuler sig i landskabet. Der ligger med andre ord meget spændende og venter på os derude.

Fire års udgravninger i Fredensborg-Humblebæk kommune

Graftebjerg. I foråret 1990 blev museet kontaktet af en amatørarkæolog fra Karlebo kommune. Med sig havde han en håndfuld potteskår med karakteristiske bølge-ornamenter. Skårene vakte glæde, for det var første gang vi havde fundet denne type keramik. Det drejer sig om såkaldt »Østersø-keramik«, der enten er

Fig 1. Lokale arkæologiinteresserede i færd med at udgrave potteskår på Graftebjerg.

produceret i områderne umiddelbart syd for Østersøen eller er hjemlige produkter lavet efter forbilleder fra dette område. Keramiktypen tilhører den sene vikingetid og den ældre middelalder (ca. 900-1200 e.Kr.f.).

Fundene var gjort på nordskrånningen af den markante højning »Graftebjerg« i bunden af den fossile stenaldersfjord ved Nivå og umiddelbart syd for landsbyen Langstrup. Fundene forekom så interessante, at der ikke var noget at betænke sig på, og i løbet af årets første måneder gennemførte museet med økonomisk støtte fra Rigsantikvaren og med hjælp af lokale amatørarkæologer en undersøgelse på det sted, hvor skårene var fremkommet (fig. 1). Her ved fremkom yderlige store mæng-

der skår, der viste sig at stamme fra mindst to kar af betydelig størrelse, men der fandtes ingen spor af bebyggelse, grave eller lignende på stedet. Skårene kan dateres til 1100-tallet.

For en sikkerheds skyld valgte museet at foretage en prøveudgravning på toppen af højningen. Ved undersøgelsen på toppen af højningen fremkom enkelte potteskår og stenredskaber. Disse fund havde imidlertid ingen sammenhæng med fundene fra nordskrånningen, idet de kunne dateres til ældre jernalder og altså var ca. tusind år ældre.

Konklusionen på undersøgelsen ved Graftebjerg er altså, at der for ca. 800 år siden blev nedgravet to store lerkar på nordskrånningen af bakken. Hvorfor ved vi ikke.

Fig. 2. Oversigt over udgravningsfeltet på højningen på Coloplast-grunden ved »Dageløkke Mølle«.

Dageløkke Mølle. I løbet af sommeren 1990 gennemførte Nordsjællandsk Folkemuseum udgravning af en bebyggelse fra yngre bronzealder og ældre jernalder på det lokalplanområde, hvor nu Coloplast's nye fabriksbygning ligger. Undersøgelsen blev gennemført i godt samarbejde med og finansieret af Coloplast og Rigsantikvaren (fig. 2).

Museet havde i forvejen haft mistanke til, at der på områdets højeste punkt ville kunne findes rester af bebyggelse fra ældre jernalder. Mistanken var begrundet i netop en vurdering af terrænformerne, idet vi efterhånden har fået erfaring for, at jernalderbønderne har foretrukket mindre, jævne højninger, som den der lå på Coloplast-grunden.

Ved udgravningen fjernedes muldlaget over et ca. 5000 kvadratmeter stort areal. I undergrundens overflade fremstod herefter en masse mørke pletter, hvoraf nogle blot var ca. 25-50 cm i diameter, mens andre var op til flere meter store. Førstnævnte repræsenterer hullerne efter oldtidens stolpebyggede huse, mens sidstnævnte repræsenterer oldtidens bøndernes affaldshuller (i fagsprog benævnt »affaldsgruber«).

Det lykkedes at få system i de mange stolpehuller på højningen, og vi kan derfor sige, at der har ligget mindst fem huse på stedet. Husene har ikke alle ligget der samtidig, og der er derfor antagelig tale om et gårdskompleks, hvor nogle af bygningerne har været udskiftet med

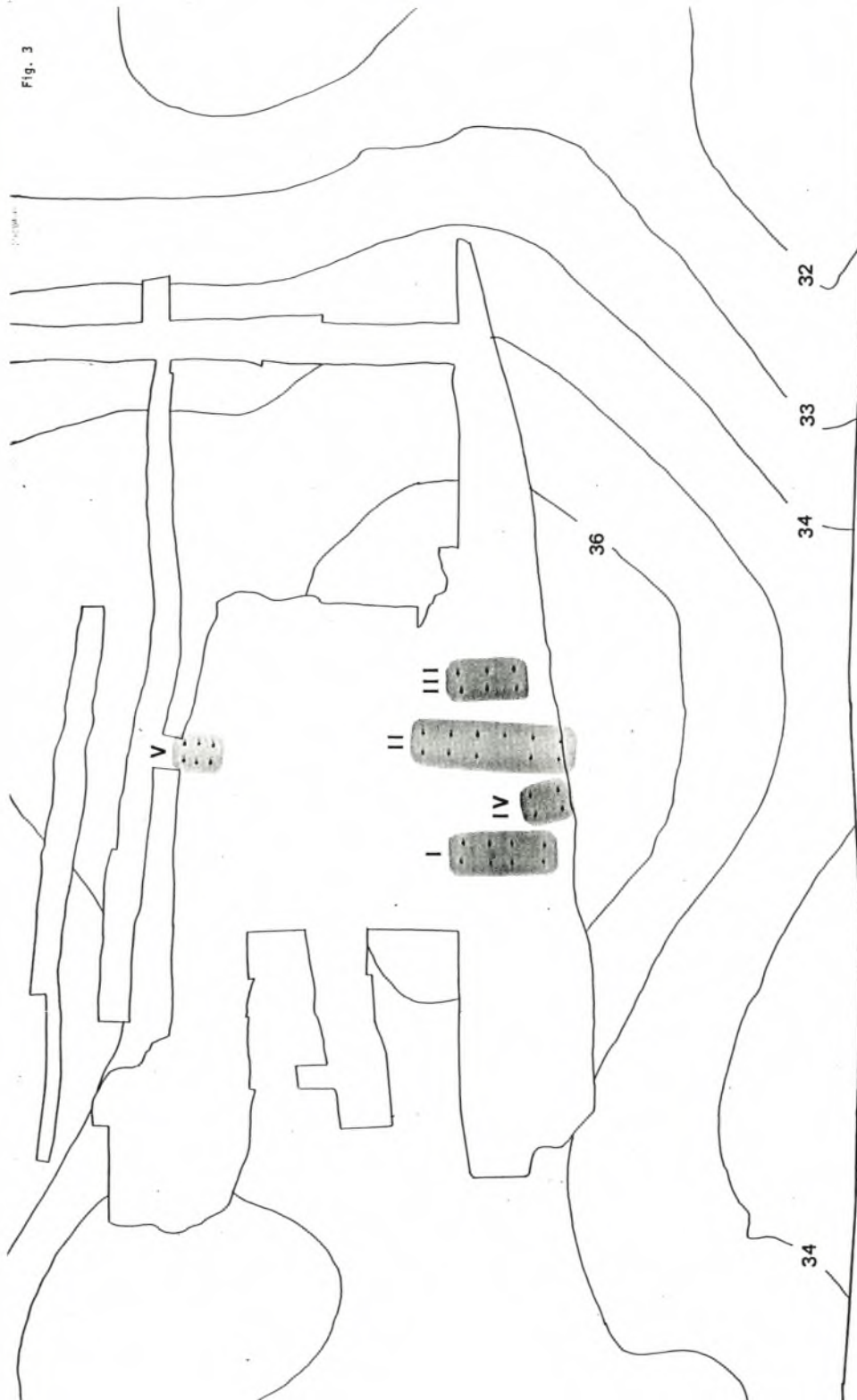

Fig. 3. Oversigtstegning over hustomterne på jernaldergården ved »Dageløkke Mølle«. Tegning: Anne-Christine Larsen.

nye. Hovedhuset har givetvis været hus II, der har været ca. 20 m langt og godt 6 m bredt. Husene I, III og V har antagelig været udhuse af en eller anden slags, mens hus IV typisk tolkes som en lille »staklade« til opbevaring af hø (fig. 3).

I affaldsgruberne fandtes store mængder af potteskår, men også stenredskaber som kværnsten til kornmaling, slagsten (f.eks. til knusning af magringsmateriale i forbindelse med fremstilling af lerkar) og forarbejdet flint. På baggrund af keramikmaterialet kan gårdskomplekset dateres til tiden lige omkring Kristi fødsel, en periode, der i fagsproget kaldes for ældre jernalder.

I enkelte af affaldsgruberne fandtes tillige skår fra yngre bronzealder (ca. 1000-500 f.Kr.f.), men der kunne ikke påvises egentlige huse fra denne periode.

Fredensborg Golfbane. I forbindelse med etablering af golfbane ved Sørup fremkom i august 1991 på toppen af en højning mørke pletter i undergrunden. Det var hurtigt klart, at der var tale om nedgravninger fra oldtiden. En enkelt større affaldsgrube udgravedes, hvorved fandtes en mængde potteskår og nogle stenredskaber, der kunne dateres til ældre jernalder.

På grund af terrænformerne – en mindre, jævn højning – kunne man forvente, at der også fandtes spor efter en jernaldergård på stedet. Det

var imidlertid ikke tilfældet, men den udgravede affaldsgrube antyder dog, at der et eller andet sted i nærheden må have været en jernaldergård. Undersøgelsen blev finansieret med midler fra Rigsantikvaren.

Nyholmgård I. Forud for nedlæggelse af natur- og kraftvarmeledninger i Fredensborg-Humblebæk kommune foretog museet i 1992 en række arkæologiske forundersøgelser. Dette skete i nært samarbejde med og finansieret af Sjællandske Kraftvarmeværker og Hovedstadsregionens Naturgas.

Hele strækningen blev rekognosceret og på baggrund heraf udpegedes en række lokaliteter, som man tilrådede prøvegravet. I de fleste tilfælde var det en vurdering af de terrænmæssige forhold, der lå til grund for prøveudgravningen. På baggrund af resultaterne af prøveundersøgelserne fandt museet, at enkelte lokaliteter burde gøres til genstand for en egentlig, større arkæologisk undersøgelse.

På lokaliteten »Nyholmgård I« ved Humlebæk udgravedes på toppen af en lille højning dele af en bebyggelse fra yngre bronzealder og ældre jernalder. Ved muldafrømningen fremkom spor af såvel stolpehuller og affaldsgruber, men da traceet for ledningerne ikke var mere end 15-20 m bredt, fik vi kun et udsnit af bopladsen. I alt undersøgtes et areal på ca. 2000 kvadratmeter.

Selv om selve udgravningen var af begrænset omfang, er der ud fra en topografisk vurdering næppe tvivl om, at der har ligget en gård på højningen.

Også her fremkom der i affaldsgruberne et meget stort materiale af potteskår og stenredskaber. Hovedparten af dette materiale kunne dateres til ældre jernalder, men en enkelt større affaldsgrube indeholdt et omfattende skårmateriale fra yngre bronzealder. Ligesom tilfældet var på lokaliteten »Dageløkke Mølle«, var der altså også her tale om, at man i forbindelse med udgravning af en

jernalderbebyggelse stødte på spor efter bebyggelse fra den forudgående yngre bronzealder. Dette træk er set flere andre steder i området, og noget tyder på, at bronze- og jernalderbønderne i et vist omfang har foretrukket de samme terrænformer.

Nyholmgård II. På samme mark og blot få hundrede meter fra lokaliteten »Nyholmgård I« undersøgt, ligeledes på en lille højning, et ca. 1000 kvadratmeter stort areal med spor efter bebyggelse fra ældre jernalder. Igen havde vi kun lejlighed til at undersøge et ca. 15-20 meter bredt

Fig. 4. Lokale arkæologiinteresserede i færd med udgravning af affaldsgrube med rester af gravurne på lokaliteten »Nyholmgård II«.

Fig. 5. Bunden af gravurne ompakket med afbrækkede potteskår. Fundet på lokaliteten »Nyholmgård II«.

udsnit af bopladsen, og selv om der på baggrund heraf er formodning om, at vi har spor efter bygninger, lader dette sig ikke dokumentere med sikkerhed.

I affaldsgruberne her fremkom igen store mængder af potteskår fra ældre jernalder samt en del stenredskaber. Desværre er keramikken ikke så karakteristisk, at det lader sig afgøre, hvorvidt der er tale om en gård samtidig med den på »Nyholmgård I«, eller om der er tale om en og samme gård, der blot har flyttet fra den ene højning til den anden.

Særligt interessant her var, at der i den ene af de udgravede affaldsgruber fremkom rester af en gravurne fra

ældre jernalder. Det nederste af urnen var stadig bevaret og stod ompakket med skår, der i jernalderen var brækket af overdelen. I urnen fandtes enkelte brændte ben fra den døde samt en noget korroderet jerngenstand, der måske kan være del af et smykke (fig. 4-5).

Konklusion

De seneste års arkæologiske undersøgelser har med al ønskelig tydelighed demonstreret, at Fredensborg-Humblebæk kommune ikke står tilbage for noget andet område, når det gælder tilstedeværelsen af hidtil ukendte fortidsminder. Fremkom-

sten af hele fire lokaliteter med spor af bebyggelser fra tiden omkring Kristi fødsel fortæller, at dette område har haft rigeligt at tilbyde jernalderens bønder. At vi på en af disse lokaliteter så ovenikøbet har haft lejlighed til at udgrave en hel jernaldergård, er kun glædeligt.

Resultatet af udgravningen ved Dage-løkke Mølle er vigtigt, fordi det har været med til at understøtte det billede af jernalderbebyggelsen, som langsomt er ved at tone frem i det nordøstlige Sjælland. Da vi startede det arkæologiske arbejde i Nordsjælland i 1986 kendte vi stort set intet til jernalderbebyggelsen i området, men i dag er ca. ti gårdsanlæg totalt udgravede primært i den østlige og centrale del af amtet.

På baggrund af store undersøgelser i Jylland igennem de sidste halvtreds år, har man hidtil opfattet jernalderbebyggelsen som et landsbysamfund. De hidtidige undersøgelser i Nordsjælland har imidlertid vist et helt andet billede, idet der i alle tilfælde har været tale om enkeltliggende gårde. Jernaldergården ved Dage-

løkke Mølle har været med til at underbygge dette billede. På denne baggrund er der al mulig grund til at se fremtidige undersøgelser i kommunen i møde med forventning.

De her nævnte undersøgelser er alle gennemført i et særdeles frugtbart samarbejde mellem de implicerede offentlige myndigheder, private bygherrer, Rigsantikvaren, lokale amatørarkæologer og museet. Et samarbejde, der er af vital betydning for gennemførelsen af succesrige undersøgelser og derfor også meget lovende for fremtiden.

Glædeligt for Nordsjællandsk Folkemuseum har det i høj grad også været, at det i samarbejde med Coloplast samt Lokalhistorisk Forening for Fredensborg-Humlebæk Kommune har haft lejlighed til at fremvise nogle af resultaterne i udstillinger på Coloplast og bibliotekerne i Humlebæk og Fredensborg. Det er en praksis, vi gerne ser fortsat i fremtiden.

Steffen Stubmann Hansen
museumsinspektør
Nordsjællandsk Folkemuseum

Fiskerpiger på Sletten 1893. Øverst fra v.: Bente Kirstine Jensen f. 1854 (Bode Gl. Strandv. 210), Birthe Jensen »Børde« f. 1851 (162), Petrea Petersen f. 1876 (186) datter af efterfølgende, Marie Petersen f. 1847 (186). I midten: Laura Petersen »Vesterled« f. 1875 (91) datter af »Børde«. På billedet sidder hun med et »pottemål« til opmåling af rejer. Nederst fra v.: Sofie Vest Jensen f. 1870 (141), Caroline Petersen ? f. 1867 (155). Fotografiet blev i 1954 afleveret til Gilleleje Museum af fisker Peter Jensen »Knasten«.

Fiskerkonerne fra Sletten

Der er gennem tiden fortalt og skrevet en del om de slagfærdige og arbejdsomme fiskerkoner fra Sundets lejer, som udover den daglige husholdning også tog sig af fiskehandel. I det følgende skal det forsøges, ud fra trykte og mundtlige beretninger, at give et billede af denne specielle fiskehandel, som især udgik fra Sletten fiskerleje, hvor koner og piger gik oplandet tyndt med kurven på ryggen, for at afsætte fiskernes fangster.

Det at bære byrder på ryggen, regner vi i dag som noget, der hører en fjern fortid eller fjerne lande og folk til. Ret beset er det kun godt og vel et halvt århundrede siden, at langt de fleste byrder blev slæbt rundt på rygstykkerne. Hvad vi idag må regne for et forfærdeligt slæb, tog man tidligere som en ganske naturlig ting. At trave afsted på lange afstande med tunge byrder, som f.eks. fiskerkonerne, når de gik omkring på landet og solgte fisk, regnedes førhen ikke for noget særligt.

Rygkurve til transport af fisk har været brugt flere steder i landet, men ikke i det omfang, som det var tilfældet på lejerne ved Sundet. Især på Skovshoved, Tårbæk og Sletten, hvor nærvæd alle fiskerkoner »gik med kooen«, som det hed. Men medens konerne fra Skovshoved og Tårbæk altid har søgt København, hvor de fleste sad på fisketorvet ved Gam-

mel strand, søgte den overvejende del af konerne fra Sletten afsætning hos bønderne rundt i oplandet. Enkelte koner fra Sletten har også handlet i hovedstaden.

På de lejer, der lå nærmest Helsingør, brugte man almindeligvis at transportere fisken til torvet i trækar eller baljer, som blev trillet afsted på garnbøre. I tiden efter århundredeskiftet var der flere, der fik anskaffet hest og vogn. Efterhånden som cykler og biler blev almindelige, ændredes det gamle billede.

Det blev myndighedernes nidkærlighed, der til sidst tog livet af denne gamle handelsform, som uden indblanding ville have fundet en værdig afslutning sammen med de folk der drev den til det sidste.

Afsætningen af fiskernes fangster har selvfølgelig altid været af største betydning for trivselen på de enkelte fiskerlejer. Fra gammel tid har købstadsprivilegierne betydet, at alt hvad landbefolkningen, dermed også fiskerne, lovligt har villet afsætte af varer af enhver art, skulle bringes til torvs og faldbydes der.

Havde fangsten en vis størrelse, som det f.eks. kunne være tilfældet om efteråret, når der var sild, så sejlede man ind til en af byerne og søgte afsætning der. Men ved de mindre daglige fangster lå det i konernes lod at få afsat fisken. Det er uvist, hvor-

når de første fiskerkoner har begivet sig afsted fra Sletten med fisk for at handle med landboerne. Men mon ikke det er startet som et mål af tuskhandel, hvor man har byttet fisken til andre varer.

Efter den uheldige start, som 1800-tallet havde fået, med englændernes nærgåenhed og statsbankerotten blev der udtænkt mange velmente planer for bedring af landets økonomi. Ikke mindst landbrug og fiskeri skulle bibringes bedre vilkår. Men først måtte man inde i København have noget at vide om, hvordan det stod til ude på landet. Til den del blev zoologen Henrik Krøyer (en broder til maleren P.S.Krøyer) i 1830-erne sendt ud for at samle materiale til en beretning om Danmarks fiskerier. Beretningen kom såvidt vides aldrig på tryk og er måske heller aldrig blevet brugt efter sin hensigt, men som historisk dokumentation for denne periode er Krøyers optegnelser sidenhen flittigt blevet benyttet.

Om »Fruentimmerne« fra Sletten fortæller han: »— dagligt løbe de med fisk til Fredensborg, Esrom, undertiden endog til Farum, Kirkeværløse o.s.v., kort sagt to tre mile«. Og selv om det på lejet blev sagt at: »Det er vanskeligt at bringe fisk til København«, havde han »ofte nok der set fiskere fra Sletten«. Allerede på dette tidspunkt, hvor der på Sletten har levet omkring 250 mennesker i 47 huse, har konerne travet oplandet

tyndt for at afsætte fisken. Men hvilken virkning dette havde på husførelsen, havde Henrik Krøyer også en mening om. »En følge af fruentimmernes omflakken med fisk på landet er, at husvæsenet forsømmes« — »Sletteboerne, fortalte man mig, skulle sjældent nyde nogen ordentlig middagsspise. Smørrebrød, kaffe, brændevin udgør deres sædvanlige kost«. Det havde vel næppe givet mere i gryderne, hvis de var blevet hjemme. I Sletten sagde man førhen, at i det hus hvor konen ikke gik med fisk, var der »smal hals«.

Skuespilleren A.J.Smidth var den næste, der skrev om Sletten. Han var af indenrigsministeriet i 1862-63 blevet sendt ud for at samle oplysninger om: »Fiskeriernes Tilstand i Kongerigets Farvande«. Han havde blandt andet følgende at berette: »Sletten er en i flere henseender mærkelig By. Fiskerne ere flittige og vindskibelige, dog drives ikke saa meget Fiskeri som Prangeri«. — »Saaledes gaae 30-40 Smaapiger hver Nat ud i Omegnen, ofte 7 Mile, med 2 Lispund (16 kg) Fisk i Kurven og komme da hjem om Eftermiddagen. — Man gifter sig meget tidligt, og Børnene føde Forældrene, naar disse ere 50-60 Aar gamle«. Man kunne måske forledes til at tro, at Smidth smurte lidt rigeligt på. Småpigerne har formodentlig ikke været så små endda, og de 7 mil, der omregnet bliver til over halvtreds kilometer, gik de nok ikke hver nat. — Men alligevel —.

Ved Rejsestalden ca. 1905. Af konerne på billedet kendes kun Ane Kirstine Svendsen, gift med Ferdinand Svendsen (228), hun står med sønnen Svend Svendsen ved hånden. Det er sommer, de hvide tørklæder er i brug.

I Dansk Fiskerihaandbog fra 1944 bliver Fiskeriforeningens formand i Sletten Peter Møller spurgt, om Smidth's beretning virkelig kunne være rigtig. »Den Smidth har ikke været saa tosset – jo, det er rigtigt nok. Nu er det ikke noget at tale om, det Konerne gaar med Fisk, nej dengang gik de hjemme fra ved Midnat med deres Dragt paa Ryggen og kunde saa række Lyngby til det blev Morgen – eller Farum, hvor de nu havde bestemt at skulle hen. I en Rejsestald, eller hvor de kunne komme til det, sov de saa en halv Times Tid, til det blev Dag – og saa var det rundt fra Dør til Dør, til Fisken var solgt; ud

paa Eftermiddagen kunde de saa være hjemme. Hvad mener du om at gaa hjemme fra en Vinternat i Mørke og Snefog og pludselig staa i en Drive til op over Knæene med en Dragt Fisk paa Ryggen – ofte kom de hjem og havde været vaade om Fødderne det meste af Dagen. Det er jo noget Nutidens Mennesker knap vil tro.«

Fiskerkonerne fra Sletten var kendt viden om i Nordsjælland. De havde ry som slagfærdige og rapkæftede, men nød alligevel stor respekt de fleste steder, hvor de kom.

Da jernbanestyrelsen i 1896 ville lægge sig ud med fiskerkonerne fra kysten, og krævede gebyr for trans-

port af deres kurve, bakkede den lokale avis fra Hillerød dem op med følgende indlæg: »Den tilladelse, som Fiskerkonerne indtil Dato har haft til gratis at transportere deres Kurve med Toget, fra Kvistgaard til Hillerød og Birkerød, vil fra 1ste August blive dem berøvet. Naar man betænker, at en Snes Koner dagligt afreiser fra Sletten og Humlebæk, og at hver af disse, hvis den omtalte Bestemmelse træde i Kraft, maa afse en ikke ringe Del af deres i Forvejen ubetydelige Fortjeneste, kan man forstaa at Fiskerbefolkningen er i Bevægelse«. Såvidt vides havde avisens indlæg sammen med en »adresse« med alle fiskernes underskrifter den tilsigtede virkning i Generaldirektoratet. Men det affholdt ikke andre fra, i samme avis, at klage over fiskestanken i toget.

I 1923 døde en af de gamle fiskerkoner på Sletten, »Avertissements-tidende for Fredensborg og Omegn« gav hende følgende omtale med på vejen:

»Forleden døde i Sletten en gammel kone, Karen Jensen, Enke efter Fisker Jørgen Jensen Morbroer. Hun var født den 22. Juli 1837 og blev altså næsten 86 Aar gammel. Under Navnet »Karen« var hun i sin Tid her i Byen kendt saa at sige af alle. Inden vor By var blevet moderniseret, var Karen og hendes gamle Søster, Inger, som endnu er i Live vistnok de eneste Forhandlere af Fisk her i Byen. De to Kvinder som med deres Kuber paa

Karen Jensen »Gamle Karen« var gift med den gamle »Jørgen Morbroer« (117). Hun solgte fisk ved Fredensborg.

Ryggen travede den lange Vej fra Sletten og solgte deres Fisk til Beboerne. Karen og Inger var altid velsete, de blev gerne bænket omkring i de Fredensborgske Køkkener og traktede med en Kaffetaar og en lille Passiar, og de erhvervede sig paa den Maade et enestaaende Personal-kendskab til Beboerne. Gamle Karen

tilbragte sit meste Liv med Slid 'og Slæb, men hun var altid glad og tilfreds. I henved 60 Aar handlede hun her i Byen, og Aar efter Aar blev hendes Ryg mere og mere bøjet, indtil hun tilsidst maatte give op og slaa sig til Ro hos sin Søn i Sletten. — gamle Karens Fredensborgkunder vil mindes hende med Venlighed«.

Gamle Karens datter Louise Jensen, bedre kendt under navnet »Louise Bagger«, kom også til at tilbringe meget af sin tid på landevejen med fisk på ryggen. Men hun nåede også at blive moder til en stor familie. Da hun blev ældre, havde hun altid en knortekæp i hånden, som hun stødte hårdt i vejen, når hun travede rask afsted.

En anden af de gamle koner fik følgende ord med på vejen af L.Inge-mann i fiskerihåndbogen fra 1944:

»I 1927 døde en af de gamle Handelskoner fra Sletten, Marie Petersen, blandt sine egne kaldet »Marie Klavse« — fordi Manden havde heddet Klavs. Hun havde nærmet sig de 90. — De senere Aar handlede hun med Fisk i Villakvarteret bag Skovshoved. Hun havde de sidste Aar, inden hun lagde op, maattet støtte sig til en Stok, naar hun gik rundt med Fiskekurven paa Ryggen.«

Peter Christian Møller, bedre kendt som »Sjang«, har hørt sin far Peter Møller fortælle, at de gik her hjemme fra ved ellevetiden om aftenen, når de gik på turen om natten.

»De var en 5-6 stykker. Ligegyl-

Louise Jensen »Louise Bagger« var datter af »Gamle Karen« og gift med Jens Peter Jensen »Bagger« (117 A). Hun handlede ind mod København.

digt hvordan vejret var, så skulle de afsted. Herfra gik de hen til Hørsholm, hvor de stod på »Apotekertrappen« og ventede på latrinvgonnene, der skulle ind og hente latrintønderne til gartnerne. Nogle skulle kun med til Lyngby, medens der var andre, der gik helt ude på den anden side af København og handlede. Det var »Børde« og de andre gamle. Det var en ordentlig march med et halvt hundrede pund på nakken. Før Nordbanen kom, måtte de også gå, når de skulle ad Hillerød til.«

Hans moder Grete, født Jensen, begyndte at gå og handle, da hun var 15, sammen med sin moder. Da måtte hende og søsteren tage ud med moderen om morgenen. Lige så snart de var konfirmeret, fik de en kooe på nakken og så måtte de følge med. Efterhånden overtog datteren moderens kunder. Mosteren, Signe Clausen gift med Anton Clausen kaldet »Tunnen«, var en af de sidste, der kom til København og handlede. Moderen gik indtil hun var halvfjerds. Men de sidste åringer kørte de i bil. Philip Hvass, der var vognmand i Sletten, kørte for dem med taxavognen, de gav hver 2 kr. for at blive kørt til København, ind til Gammel Strand. Sommetider havde de fisk med hjemmefra, det var, når der var skrubber på dybet om vinteren. Ellers købte de fra bådene ved Gl.Strand. Det var moderen, mosteren, Louise »Bagger« og Petrea. Petrea Petersen handlede på Amalienborg, der havde hun fået indpas. De tog afsted om morgenen og var først hjemme igen hen på aftenen, så havde de nogle gamle til at passe ungerne.

Indbyrdes har fiskerkonerne haft deres kontraverser på kryds og tværs, og de kunne være barske ved hinanden, men udadtil stod de sammen. Fiskehandler Svend Svendsen har fortalt en hændelse, hvor hans moder Ane Kirstine og en del af de andre koner var kommet fra stationen, på vej hjem, efter at de havde været ude

Signe Hansen »Træsko Signe« var gift med Wilhelm Hansen, »Fejekosten« (216).

med »kooen«.

» — så var det mor havde en pigvar til rest i kooen, men hun vidste, at den grosserer Hansen, der boede i en af villaerne på Gl.Strandvej, var glad for sådan en. Hun gik derop, og det var alt så godt. Hun skulle have 10 kroner for den, og det var mange penge den gang. Så ringede telefonen og hun lagde en ting hen over 10-kroneren, denne dame. Moder stod og

ventede for at skulle ordne regnskab med hende for pigvaren. Da hun så kom tilbage, sagde hun: »Hvor er den 10-kroner henne? De må ha' taget den!« Det var det værste, man kunne beskyldte min mor for. Hun græd og hun græd. »Jammen den er væk, den er væk!« Så løftede hun genstanden, og så lå 10-kroneren der. Mor gik væk fra det hele og græd, da hun kom hjem. Og så fortalte hun de andre koner det.

Grossererfruen rejste ind med toget den næste morgen sammen med sin mand, hvor også fiskerkonerne var med, og de generede denne frue så frygteligt og tog hævn for min moder på denne måde. »Der er jo ikke sket noget«, forsvarede hun sig! men det var der jo.

Fisker Christian Hansen kaldet »Kokken« har fortalt, at hans moder Caroline f. Christiansen kaldet »Den pæne kone« solgte hummer til hoteljerne i Hillerød. Når moderen skulle afsted med fisk, trillede han »kooen« til Kvistgård på garnbøren, og så formanede hun ham om at tage en børfuld brænde med hjem. Hun tog så toget til Hillerød, her solgte hun forskellige steder i byen – hun kom ikke på fisketorvet, det var andre fra Sletten, der kom der. Nogle dage gik hun ad Slangerup til, det længste hun kom var Kratgården, en stor gård uden for Slangerup. De var en del fra Sletten, der som hun gik ud fra Hillerød. Chr. Hansen var født i 1906, så det har været i tiden omkring den før-

Caroline Hansen »den pæne kone« var gift med Wilhelm Hansen »Den pæne mand« (147). Hun gik også med fisk ved Hillerød, nogle dage kom hun helt til Slangerup.

ste verdenskrig.

Faderen Wilhelm Hansen kaldet »Den pæne mand« flettede mange ålekubber og rygkooer. Han var så pertentlig, at ingen kunne komme ham nær, når han flettede. Bundene blev lavet af pil, for at gøre kooen så let som mulig. Træet fik han skåret hos karetmageren i Torpen, og så

passede han det selv til. Smallepinde blev stukket ned i huller langs med bundpladens kanter. Mod rygsiden havde bunden en indadgående bue for at gøre kooen mere bekvem at bære på. Mellem de lodrette pinde blev der flettet, som oftest med bambusvidier, som de var nødt til at købe. Skulderstroppene var af læder eller tovværk omvundet med klude, for at de ikke skulle snære unødigt. På fiskerimusæet i Gilleleje opbevares et par af de gamle kurve fra Sletten.

Når konerne drog afsted, havde de som reglen også en spånkurv på armen, hvor de havde knive og klude i. Pungen var sikkert gemt under skørterne. Bomuldsforklædet hørte ligesom hovedtørklædet til den faste påklædning. Om sommeren blev de hvide tørklæder fundet frem og stivede, så de struttede bagud. I den kolde tid bar konerne uldklokke og det velkendte »Te-sjavi«. Sjalet blev først lagt over ryg og skuldre, derefter på kryds over brystet, hvor til sidst snipperne kom rundt om livet og blev bundet fortil.

Som tidligere omtalt drev en del af slettekonerne også egentlig fiske-

prang, hvor de købte og solgte fisk, de handlede især omkring hovedstaden. Ellers var det hovedsageligt mænd, der af den ene eller anden grund var gået fra fiskeriet og havde slået sig på fiskehandel. Fra de tidligste beretninger er det trillebøren, som mændene gør brug af. I bogen om »Fiskerne fra Kronborghage til Sletten« fortælles om fiskere fra Sletten, der gik til København med blanke makrel stukket på højkant i rughalm på trillebøren. Både Krøyer og Smidth beretter om Slettefiskere som prangede. Da cyklen blev mere almindelig op i dette århundrede, kom den i høj grad til at afløse trillebøren. Der var også flere, der fik anskaffet sig hest og vogn til at handle fra. I trediverne vandt så bilerne frem, og i tiden efter anden verdenskrig har det hovedsageligt været ladcykler og biler, der har bragt fiskehandlerne rundt til et stadig mindre opland, eftersom folketætheden tog til.

Omkring 1970 kom så de bestemmelser om fliser og rindende vand, som satte en stopper for den mobile fiskehandel fra Sletten.

Niels Jørgen Pedersen

En elevs erindring om Th. Gilberg, overlærer og viceinspektør på Fredensborg skole

(i perioden 1940-45 og 1945-47, elevens periode)

Jeg ved ikke rigtigt, om vi elever frygtede ham, men jeg ved, at vi havde stor respekt for Th. Gilberg. Han havde sine favoritter mellem eleverne, for kunne man synge, svømme, tegne og følge med i naturhistorie, ja, så var man in hos Gilberg. Selv var jeg så heldig at være rimelig god til de nævnte fag og var derfor en af de elever, der slap lettest gennem Th.s timer. De bedste tal i min karakterbog er udelukkende fra Th. Gilbergs timer.

Vi havde sang i den gamle gymnastiksal, der lå, hvor sidebygningen ligger ud mod Kastanievej. Th. spillede på sin violin og slog den arme syn-der, der sang falsk eller var uopmærksom, oven i hovedet med violinbuen. De elever, der ikke fra naturens hånd var forsynet med gehør og sangstemme, var ifølge Th. »brummere«. Min gode ven og sidekammerat Richard (Don Ricardo) var »brummer« og helt uden tone i livet. Han måtte bl.a. holde for Gilbergs violinbue. Lige før en sangtime i den gamle gymnastiksal gemte vi Ricardo i plinten, der stod bag i salen sammen med de øvrige gymnastikredskaber. Timen forløb som vanlig. Th. hersede skalaen do-re-mi-fa-sol-o.s.v., spillede violin, og vi sang efter

bedste evne. Th., der var tunghør, havde høreapparat og så dårligt uden sine briller, men han var helt på det rene med, hvad der foregik omkring ham, for da timen var ovre, forkyndte han med høj røst: »Ham brummeren i plinten samler sangbøgerne sammen, når vi andre har forladt lokalet«. Vi var målløse, han vidste det.

Th. Gilberg var også organist i slotskirken og havde sammensat et kor af udvalgte elever. Jeg var en af dem, der sang i koret ved særlige lejligheder. Kirkeorglet var på den tid ikke forsynet med el, men blev forsynet med energi (luft til orgelpiberne) af en bælgmekanisme, der blev betjent af en mand, der stod og fordelte sin vægt på benene fra side til side ved at træde på de 2 bælg, indbygget i gulvet. Et af vore bedste gags, når vi skulle synge, var at gøre de samme bevægelser som manden på bælgen, med det resultat, at vi skrupgrinede og ikke evnede at synge. Selvfølgelig blev Th. gal og tordnede. Hans yndede opsang var: »Stå en time op før om morgenen og spil åndssvag i, dit halv-spøgelse«.

Th. Gilberg havde ofte problemer med sit høreapparat, der ikke var så avanceret, som sådanne er i dag. I en tegnetime, hvor eleverne var for-

holdsvis rolige, råbte Th. pludselig: »Hvem er det, der skratter?« Han faldt hurtigt til ro efter at have stillet lidt på knapperne til høreapparatet.

Et sent efterår, hvor det havde sneet, var Gilberg »gårdhund« i frikvarteret. Vi sloges med sne. Th. opsnappede 5 stk. drenge og idømte dem en times eftersidning. Jeg stod tæt ved. – »Hvad står du og glor på«, spurgte Th. – »Jeg har også kastet med sne«, svarede jeg. – Det gav naturligvis også en sveder til mig. Efter skoletid meldte vi »snekastere« os til Gilberg, der sendte de 5 elever, han først havde idømt en sveder, hjem. – »Og du«, sagde han, »du har meldt dig selv, du kan gå med mig hjem og grave en bid af min have en time«. – Gilbergs hus lå tæt ved skolen på »Gilbergs bakke« på Asminderødgade (bakken blev bortgravet ved etableringen af Benediktevej). Hjemme i Gilbergs have viste han mig det stykke, der skulle graves, men først skulle vi have lidt at stå imod med. Fru Gilberg, en meget elskelig dame, gav en kop cacao og æblekage. Bagefter blev jeg frigivet med formaning om ikke altid at stikke snuden så langt frem.

Om sommeren var der svømning i stedet for gymnastik. Ved Esrum sø ud for sejklubben lå omklædningsrum for drenge og piger med hver deres badebro ud i søen. Vi elever måtte løbe i frikvarteret fra Fredensborg skole til Esrum sø, hvor Th. underviste i svømning. Efter timen var det med at komme tilbage til skolen,

inden næste time begyndte. Gilberg havde en lang bambusstok med en stor bue på. Med den kunne han gående på broen føre eleven gennem vandet og rette på svømmetag og belære om samme. Arme den stakkel, der var vandskræk. Th. anerkendte ikke angst for vandet, men skubbede den arme unge i vandet, og med sin lange stok forhindrede han staklen i at drukne. Det rørte ikke Th., at offeret skreg af rædsel.

Når det ringede ind efter endt frikvarter, stillede vi klassevis op i rækker og gik ind efterhånden som »gårdhunden« gav tegn til afgang. En gang hev Th. mig ud af geledet og langede mig en på siden af hovedet uden at mæle et ord og skubbede mig tilbage i rækken. I den efterfølgende time spurgte Th., om jeg var klar over, hvorfor jeg fik en på kassen. Det måtte jeg svare nej til. – »Du havde næverne i lommen«. – »Ja, men hr. Gilberg, det havde flere af de andre da også«. – »Ja«, svarede Th., »men det er ikke alle halvspøgelser, jeg gider rette på, du må da kunne lære at optræde ordentligt«.

Gilberg var ikke for svæklinge. Sedler med hjemmefra om fritagelse for gymnastik på grund af dårlig ryg eller ondt i benet var ikke gyldig grund. En brækket arm eller et brækket ben kunne lige antages som grund for fritagelse. Den rem, der almindeligvis var om rullemadrassen, brugte Th. som hjælp til dem, der var for tunge i bagen. En af øvelserne bestod

Th. Gilberg

i, at Gilberg spillede på klaver, og vi løb i geled rundt i gymnastiksalen mange omgange. For at bryde det monotone, brød jeg en gang ud af rækken og løb den modsatte vej og gjorde honnør, når jeg mødte den samlede flok. Th. syntes ikke, det var morsomt og kommanderede mig ud i omklædningsrummet for at vente på ham. Jeg var ikke særlig stolt til mode. Spanskrøret var endnu ikke afskaffet, så for at afbøde slagene puttede jeg et par gymnastiksko ind på ballerne under gymnastikbukserne. Th. gav mig en mundtlig overhaling og beordrede mig til at løbe salen rundt ti gange, mens mine kammerater stod opstillet i det ene hjørne og blev vidne til en fjollerik, der havde svært ved at forhindre gymnastikskoene i at falde ud gennem buksebenene. Selv Th. havde svært ved at holde masken. Når gymnastiktimen var omme, skulle gulvet svabres (tør-

res over med en fugtig klud med en bred skrubbe) og Th. uddelte straffen til den han mente fortjente opgaven med ordene: »Svabre ham«. Den dag blev jeg »svabre ham«.

En dag havde Frede en hundeprop med til gymnastik (en hundeprop er en korkprop udhulet og fyldt med krudt, der eksploderer ved tryk eller slag). Frede havde ikke mod til at knalde proppen, han gav den til Morten, der gav den til mig. Jeg lagde proppen under det ene ben på hesten. Vi var i gang med spring over hest med tilløb. Daværende stationsforstandersøn Poul tog intetanende tilløb, gav godt afsæt og sprang. Idet han landede på hesten med hænderne, sprang hundeproppen under forbenet på hesten med et øredøvende drøn i den store gymnastiksal. Polle skvattede hovedkulds af hesten af skræk og overraskelse. Der blev helt stille i salen. – Th. Gilberg skreg: »Hvis var den kineser«? Frede trådte frem, bleg men fattet. – »Jeg gav den til Morten«. – »Morten«, skreg Gilberg, »kom herhen«. – »Jeg skød den ikke af«, bedyrede Morten, »jeg gav den til Holger Veiby«. – Th. var næsten sort i hovedet af arrigskab. – »Veiby, så er det her, og du skød den vel af«, hvæsedes han. – »Nej, egentlig ikke hr. Gilberg, jeg lagde den kun under hestens forben, så det var Poul, der udløste braget«. – Th. stirrede stift på mig, så sagde han stille og roligt: »Er du klar over, at Poul kunne ha' brækket hals, arme eller ben

ved at falde forkert«? – »Ja, hr. lærer, jeg indser det nu«. – »Godt«, Th. stirrede på mig, »så forstår du dog noget. Du sætter alle redskaberne på plads i frikvarteret og »svabre ham«. – »Javel, hr. Gilberg«.

Som forstander på Teknisk Skole, der var en aftenskole fra kl. 18 til 20 hver aften ugen igennem om vinteren, var Gilberg lærer for de lærlinge, han havde haft i skolen; vi kendte ham, og han kendte os. Han var en god og rar lærer.

På den tid begyndte biografen kl. 20, så ville vi i bio, måtte vi spørge om fri 10 minutter før tid. En dårlig undskyldning nyttede ikke, han vidste godt, vi skulle i bio, så vi måtte sige det, som det var. En aften, hvor jeg ikke havde bedt om tidligt fri, spurgte han, hvorfor jeg ikke skulle i bio. – »Du har vel ingen penge«? – Det kunne jeg kun give ham ret i. – »Her«, sagde Th. og halede en krone

op af lommen, »stik så af med jer, så jeg selv kan komme hjem«.

Da jeg havde gået 2 år på Fredensborg Tekniske Skole, anbefalede Gilberg mig til at søge ind på Helsingør Tekniske Skole, for som han sagde: »Der kan du nok lære lidt mere om skibe, end du kan lære her«. Jeg var i lære som bådebygger. Th. skaffede mig ind på skolen i Helsingør.

Th. Gilberg erhvervede sig en god bid jord med mark og eng langs Kastanievej, hvor han opdrættede får og brugte meget af sin tid. Efter jeg var blevet voksen, kørte jeg af og til ud til Th. og fik en god sludder med ham. Vi blev endog dus. Gilberg overlod arealet til kommunen, og nu ligger sportspladsen og hallen på stedet.

Jeg elskede Th. Gilberg. Han lærte mig at tegne, synge og svømme, og ikke mindst: aldrig hænderne i lommerne.

Holger Veiby

Forretnings- og erhvervslivet i Humblebæk i årene 1939-40

Jeg vil begynde ved Dageløkke mølle, der lå på hjørnet af Kongevejen og den gamle vej til Fredensborg, der nu er afskåret af motorvejen. Den blev drevet af Doris og Johannes Nielsen, som ved siden af også havde en vognmandsforretning. De havde én lastvogn.

Går man mod syd ad Kongevejen ned til Langstrupvej, kom man til købmand Larsen, der ved butikken havde en benzintank og endvidere solgte honning fra sine mange bista-

der. Når man herfra svingede til venstre ad Oldvejen mod Dageløkke by og kom frem til Dageløkkevej, lå købmand Ingvar Jensens butik bag ruinerne af Gammelgården. Det var en lille butik med lavt til loftet, og der var ikke megen plads til kunderne foran disken, men alligevel var der plads til en bænk, hvor kunderne kunne sidde og passiare, mens købmanden lavede varerne til. Der var to udstillingsvinduer, men de indeholdt som regel kun nogle papskilte med

Dageløkke Mølle

reklamer for vaskepulvere og deslige. Der var mange varegrupper, som altid krævede afvejning, og som følge heraf indeholdt butikken en masse små skuffer. Der var også en kaffemølle, for den gang malede man kaffen på stedet. Udover de almindelige dagligvarer kunne man få næseringe til tyre, tøjrkøller, skovle, roejern og smådele til kotøjr. Ingvard Jensen havde en bil, som blev brugt til udbringning af varer, og når vareturen var kørt, samlede han æg ind til ægcentralen. Købmandens kone var enelærer ved Dageløkke forskole, hun hed Elisabeth Jensen. Hun var på skolen til den blev nedlagt i 1937. Jeg har selv gået hos hende til vi blev flyttet til Sletten skole.

Lidt længere henne i byen lå urmagerens hus. Her boede en gammel urmager. Jeg husker ham tydeligt, for han manglede det ene ben og havde i stedet et kunstigt, som stod i hjørnet af værkstedet.

Gik man videre, kom man til Kongslevgård, som ved siden af landbruget havde et lille mejeri og egne mælkevogne, som kørte fra dør til dør. Naboen var Dageløkke smedie ved Peter Olsen. Smeden havde lagt sit arbejdsfelt om. I stedet for at beslå heste var han begyndt at installere centralvarme.

Så kom vi frem til Vilhelmsvej. Her boede Vilhelm Langfinger. Jeg husker ikke hans efternavn, men tilnavnet kom af, at han havde en finger, som var dobbelt så lang som de andre

fingre. Han drev skraldevognsforretning i sommertiden, når landliggerne var flyttet ud. Skraldet blev læsset af i hans egen mose, som skulle fyldes op.

Ved krydset mellem Gl.Strandvej og Ny Strandvej for enden af Lave Skov lå købmand Helgenstrup. Hos ham var det karakteristiske, at kommunegrænsen gik lige midt i huset, således at de sov i Asminderød-Grønholt kommune og arbejdede i Karlebo kommune.

Vendte man om og gik ad Gl. Strandvej mod nord, nåede man Strandmosegård i Sletten. Over for den boede skovfoged Holm, som udlejede badehuse om sommeren. Strandarealet hed Peder Mads strand. Herefter kom hotel Gylfe, som havde 5-6 værelser, en restaurant samt en sal med scene. Her var der tit dilettantforestillinger. Det var den upolitiske lytterforening, der stod for dette. Jeg har selv overværet flere forestillinger her, bl.a. »Rasmines bryllup«. Larsens avis- og iskiosk var nabo til Gylfe. Den havde kun åbent om sommeren.

Hver by har sine matadorer. Humlebæk havde tre. En af dem var slagtermester A.T.Andersen, kaldet A.T. Skulle man have lidt hjælp, var det nok, at man kom med et stykke papir, hvorpå der stod, hvad man havde lånt. A.T. var meget travinteresseret og havde egen stald på Charlottenlund Travbane. Skal jeg nævne de to andre matadorer, var det smedemester P.Olsen i Dageløkke og byens

Ingvard Jensens butik i Dageløkke.

bager C.Christensen, som boede i Sletten.

Går vi videre, kommer vi forbi et ismejeri og derefter købmand L.Jensen, kaldet »Sjajsen«. Så er vi nået frem til Sletten Kro. I kroen var der en købmandshandel. Udover dagligvarer handlede man med brædder, kul, koks, cement, glas og beslag. Bag ved kroen ligger Sletten havn. Det var dengang en fiskerihavn. De havde eget bådeværft ved bådebygger Petersen. Til havnen ankom mange skibe med kalk og cement til Reimers i Nivå.

Der var også en lille Tatol-forretning i Sletten, og jeg er så nået frem til bagermester Chresten Christensen, som leverede brød til udsalgene i Humlebæk og Nivå. Fra bageriet udgik der to landruter med hest og

vogn, én mod Nivå og én mod Toelt, Søholm og Torpen.

På vejen op ad Slettebakken var der en herre- og damefrisør og en afholdsrestaurant, drevet af Ane Isaksen. Da restauranten lukkede på grund af for megen støj, fik hun håndkøbsudsalg fra Fredensborg apotek.

Så når jeg frem til vognmand Kraack, som drev drosche- og lastvognsforretning. En anden vognmand var Jens Hansen og sønner, som boede på Dageløkkevej. Deres speciale var at køre for amtet.

Lige før Sletten skole havde skomagermester Poul Christensen værksted. Sletten skole lå på begge sider af Gl. Strandvej; skolen på strandsiden blev solgt til beboelse, så det var kun skolen over for, der var i

brug. Efter skolen lå kronprinsesse Louises børneasyl. Ved siden af i villa Højsletten var der to butikker, et brødsudsalg og et gartneriudsalg.

Det stykke af Torpenvej, der ligger mellem viadukten og Gl. Strandvej var datidens forretningsstrøg. På hjørnet af Torpenvej og Gl. Strandvej lå købmand Kock Mogensen, overfor skræddermester Amund Hansen, på den anden side blikkenslagermester Olsen, installatør Holger Ilsøe Mikelsen, handelsgartneriet Stanto, manufakturhandler Petersen og derefter cykelsmed Hansen, kaldet »Bil-lighansen«, men han arbejdede ikke gratis for folk, kun efter egen mening. Hansen havde en husbestyrerinde, der hed Dorthé. Hendes løn var ikke stor, men til lønnen hørte et årligt besøg hos en damefrisør. I Hansens hus var der også en lille butik, hvor der var urmager- og guldmedeforretning. Overfor boede tømrrermester Nielsen, kaldet »Sneglen«, han var en rar gammel mand, der aldrig havde travlt. På den anden side af Ny Strandvej lå sæbehuset ved frøknerne Jensen. Der var to butikker, en sæbeafdeling og en kolonialafdeling. Deres nabo var tømrrermester Alfred Henriksen og derefter atter en købmand, Laurits Rasmussen, og før vi går under jernbanen boede malermester Fugleberg.

Vi går atter ned på Ny Strandvej til Humlebæk biograf. Den var opført af Anders Rasmussen, også kaldet »Mælkeanders«, han havde nemlig

engang kørt med mælk. Vores daglige forbindelse til Hillerød var »De grønne Rutebiler«, de blev drevet af Henry Hansen, som boede på Ny Strandvej. Naboen til ham var skomagermester Carl Larsen. Sågar et pensionat lå der også her, »Rønnebærhuset«. Det blev drevet af frøknerne Lilly og Olga Hansen. Deres bror havde en herrefrisørforretning i det lille hus, der ligger ud mod Strandvejen, hvor der indtil for nylig har været antikvitetforretning. Over for boede vognmand Edvard Larsen, dernæst murermester Jens Christensen, og lidt længere fremme var en forretning under opførelse; det blev til Flemming T. Olsens radioforretning.

Så må vi vende om igen for at begynde ved Gl. Strandvej ved Skolebakken. Skråt over for lå slagtermester Kock Mogensens butik. På den anden side af Gl. Strandvej lå Bjerre strand med tennisbaner, der kunne lejes af Bjerre, som boede i det gamle toldkontrollørsted, der nu er indrettet til legestue. Byen havde sin egen telefoncentral lige over for Bjerre strand. Den bestyredes af frøken Abbel Hansen. Som nabo havde centralen Parres vaskeri. Der var også et lille hjemmebageri, som ejedes af en svensker ved navn Fransson. Længere fremme kom vi til vognmand Hans Kildegaard, og overfor drev Kildegaards far en mindre frugt- og grøntbod om sommeren. På Gl. Strandvej nr. 100 boede anlægsgartner Jensen,

og i nr. 56 boede byens læge. Læge Roskov var piberyger, piberne hang overalt på væggene i hans konsultationsværelse, motionen fik han ved altid at cykle ud til patienterne på lægebesøg. På Jernbane allé drev Knud Godtfred blikkenslagervirksomhed, og på Nyvej havde tømrermester Kildegaard værksted.

Humblebæk station var netop blevet moderniseret; der kom og afgik ca. 100 tog i døgnet. I ventesalen var der en kiosk, som blev drevet af Karl Hvass. Stationsforstanderen virkede som postmester om vinteren. Ved siden af stationen lå der et sommerposthus, som hver sommer blev bemanded med en fungerende postmester. På stationen var der også en cykelstald med værksted, som tilhørte Karl Hvass. På Gl. Stationsvej ved overkørslen til Krogerup skov boede fodlæge fru Skøt. Dette hus tilhørte Humlebæk kirke og var beregnet til graverbolig, men da graver Anders Jørgensen selv havde hus i Torpen, blev det udlejet.

Vi kommer nu forbi Humlebæk kirke, som er fra 1868. Dengang havde pastor Porsdal embedet ved kirken. Smutter vi til højre ned mod Gl. Humlebæk, kommer vi til Bakkehuset, som ejedes af fisker Viktor Petersen og hustru. De havde sommerudsalg her med brød, mælk, is og kaffe. Derefter kommer vi til købmand Nærrums butik, og over for lå Humlebæk smedie, der blev drevet af smedemester Vürst. Går vi tilbage til Ny Strand-

vej, ligger Humlebæk gamle kro skråt over for kirken. Her blev drevet vognmandsforretning af Christian Jørgensen og købmandsforretning af Ludvig Pedersen; ved siden af kroen lå et telt, hvor man afholdt baller.

Vi kommer nu til Krogerup gods, som havde eget mejeri og kørte med mælk fra dør til dør. Krogerup skov var privat skov og tilhørte godset; skovfogeden hed Carl Simonsen.

Går vi videre til Nederste Torpen, kommer vi til Bodegård. Herfra udgik en mælkerute, og man var de første her på egnen, som tappede mælk på flasker. Gårdejerens var vendelbo og hed Fischer. Man havde en gammel fordvogn med kalesje, som flaskerne blev læsset op i, og så gik det af sted til sommergæsterne ved Strandvejen; men en morgen gik det galt. Da Fischer skulle svinge ned ad Torpenvej, opdagede han ikke en bil, som havde forvildet sig op ad vejen, før han hørte et »bang«. Da han skulle se rigtig efter, opdagede han, at det var ingen ringere end »Bivognen«s kone, der havde torpederet ham. Den lille, runde halvdel af filmkomikerne »Fyrtårnet og Bivognen« boede på Ny Strandvej. Ved Teglværksvejen lå automekaniker Raabæk, lidt længere fremme var der et malerværksted for biler, og bag dette lå Humlebæks første fodboldbane på noget jord, som var ejet af Strandgården i Nederste Torpen. På Solbakken lå der et slagtehus ejet af Carl Hansen, herfra kørte man med kød fra dør til dør. Så

kom man til amtets grusgrav og derefter til tømrermester Christiansens værksted, huset hed »Bække små«. På modsatte side lå Bassolittfabrikken, hvor man fremstillede filtre til filtrering af vand. Dernæst kom »Væverhuset«. I min barndom blev der ikke vævet, for Niels Væver var gammel. De dyrkede lidt bær til salg, og samtidig filede Niels Væver brændesave for folk. Nu er vi fremme ved mit barndomshjem, Torpen vogn- og beslagsmedie, som ejedes af min bedstefar, William Josephsen. Her havde tiden stået stille, min bedstefar havde ikke mekaniseret, så alt foregik ved

håndkraft. Torpen havde også en købmandshandel ved Kaj Andersen, og lidt længere fremme mod Kongevejen lå vandrerhjemmet »Torphøj«. Herbergsfatter hed Dolleris. Genboen var murermester Christian Jensen, som havde karetmager Ole Carlsen og sønner til nabo.

Jeg beder den interesserede læser om at tælle, hvor mange forretninger og erhvervsvirksomheder, vi havde i Humlebæk i årene 1939-40. Imponerende, ikke? Ja, der er sket meget i Humlebæk gennem et halvthundrede år.

William Josephsen

ISSN 0902-0640